

T I J D S C H R I F T

VAN HET

NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- en PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK:

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

2^e Jaargang

AMSTERDAM

G. THEOD. BOM EN ZOON

1894

Vervalschte Raadspenningen van Zierikzee.

Nu wij met zekerheid weten, dat de geelkoperen penningen van Zierikzee 1) van het jaar 1585, raadspenningen zijn, is het misschien niet onaardig, eens bijeen te schrijven, wat er tijdens den loop van hun bestaan met die penningen alzoo is gebeurd. Eenige uittreksels uit het Alfabëtisch Register van de Raadsnotulen, 2) die mij zoo welwillend' door den heer P. D. DE VOS te Zierikzee zijn medegedeeld, zullen mij hierin behulpzaam zijn.

De oudst bekende Raadspenningen van die stad dagteekenen van 1549. 3) Deze stukjes zijn van lood en hebben evenals de penningen van 1585, op de voorzijde, de letters S♦P♦Q♦Z

1) Zie Ned. Tijdschr. voor Munt- en Penningkunde 1893, blz. 48.

2) Alfabëtisch Register van de Raadsnotulen te Zierikzee, loopende van 1528 tot 1806.

3) Zie »Zeeuwsche loodjes« pl. III, No. 8.

tusschen twee lijnen, daarboven .3.st., terwijl onderaan het jaartal wordt vermeld. De keerzijde wordt geheel door het wapenschild der stad ingenomen.

Mij zijn slechts twee exemplaren van dit zeldzame loodje in handen gekomen. Daar er behalve de penningen van 1549 en 1585 geen andere meer bekend zijn, is het aan te nemen, dat het stukje van 1549 vele jaren in omloop zal zijn geweest. In het Alph. Register vindt men, op 27 Növ. van het jaar 1570, voor het eerst iets van deze loodjes opgeteekend. Wij lezen daar, dat er bij den Raad het voornemen bestond, om het uitkeeren van loodjes aan de *presente leden* af te schaffen.

Wat was de reden van dezen maatregel, die zeker wel een zeer geldige moet zijn geweest, dat men zoo eensklaps met een bestaande gewoonte wenschte te breken. Nu, de zaak was dan ook gewichtig, immers de Edele Heeren waren tot de ontdekking gekomen, dat hunne Raadspenningen werden vervalscht, dat *deselven wierden* gecontrefeit (sic) zooals het register vermeldt. Invloed op het afschaffen van het presentiegeld zelve had de te nemen maatregel evenwel niet, want *men zou nu voortaan geld in plaats van loodekens* gaan uitreiken. Of men nu inderdaad geen loodjes meer heeft rondgedeeld, daarvan spreekt het Register niet, maar in ieder geval is men spoedig weer tot

de oude gewoonte teruggekeerd, want reeds 4 jaren later, dus in 1574, hoort men er weer van, als er bepaald wordt, dat *men aan hem die absent is of te laat komt in den Raad, na de propositie, geen loodje zal distribueeren*. Ongeveer een maand later vindt men deze aanhaling nog eens veel uitvoeriger in het Register opgeteekend, wel een bewijs dat ook in Zierikzee, evenals dat in Middelburg het geval was, het bijwonen van de Raadsvergaderingen niet tot de aangenaamste bezigheden der inwoners behoorde en vele leden eenvoudig wegbleven.

Nu het was dan ook oorlogstijd; reeds in 1572 door de Zeeuwen belegerd, werd Zierikzee in 1575 opnieuw aan een beleg blootgesteld, zoodat de stadsfinanciën wel in geen bloeienden staat zullen hebben verkeerdt. Geen wonder dat de Zierikzeesche raadsleden zich liever zooveel mogelijk aan al die drukkende geldzorgen onttrokken. Maar voor ons doel blijkt het uit beide aanhalingen duidelijk, dat het gebruik van Raadspenningen in ieder geval weer in werking was gesteld. Wij springen nu eenige jaren over, drukkende, spannende jaren voor de stad, om in 1585 weer iets van de Raadspenningen opgeteekend te vinden. Het was helaas over hetzelfde feit van 1570, dat men zich ook nu weer te beklagen had. De Raadspenningen waren gebleken op nieuw

nagebootst en dus vervalscht te zijn. Nu besloot de Raad toch eens beter en meer afdoend te handelen, vandaar dat er den 5^{den} April van dat jaar bepaald werd *om den stempel van de loodekens te veranderen.*

In mijne verzameling zijn drie variëteiten van het Raadspenningje van 1585 aanwezig. N°. 1 is van lood, en heeft overal stippen tusschen de woorden. N°. 2 is aan het vorige gelijk, doch van geel koper. N°. 3 heeft ruitjes in plaats van stippen tusschen .3.S^T..

Dit laatste penningje, eveneens van geel koper, is zoo zeldzaam, dat ik er nog geen tweede exemplaar van heb ontmoet.

Zoo er dus uitvoering is gegeven aan het besluit om eene verandering in den stempel te bewerkstelligen, dan heeft deze slechts in het veranderde jaartal bestaan, want geen vernieuwde stempel, is zoover ik weet, op het Raadsbesluit gevolgd.

Ik vermoed dat de conterfeiters spoedig zullen zijn ontdekt, en dat men het toen voldoende vond, om slechts het jaartal en het metaal te veranderen. Het looden penningje van 1585, waarvan er ook nog een ex. in de verzameling Stephanik op het Rijksmuseum (Cat. N°. 3931) voorhanden is, en het geelkoperen met de ruitjes, zullen waarschijnlijk proefslagen zijn geweest.

Niet alleen in Zierikzee, maar ook in andere

plaatsen van ons vaderland, zijn de Raadspenningen het mikpunt voor de conterfeiters geweest, en trachte men daarna deze nagebootste en vervalschte stukjes in omloop te brengen. Dat had o. a. in 1595 te Groningen plaats.

Mr. H. O. FEITH deelt in de »Bijdragen tot de geschiedenis en oudheidkunde van Groningen, deel X,» een zeer merkwaardigen brief mede, die geadresseerd is aan den *Walgeboern, heern, hern EDZARDT Grave und heer tho Oistfrieslandt, etc., unssen Genadigh Heeren*, en die over dit onderwerp handelt.

Wij vernemen daaruit, dat *de raedsteekenen der unsze voersaetern voer voele afgeloepen jaeren ende wij tegenwuerdich als noch wegen unsz stadt hebben laeten munten, van een quidam, nageconterfeytet ende bij groete quantiteit van oever Eemsze, als wij neet anders koenen presunneeren, in desze quartieren overgesunden worden zijn.*

Deze valsche raadsteekenen, *vulgo loot geheten*, waren bij *unszre Borgeren voer weinigh dagen, aleer de falschheit sich geoepenbaeret ende an den dagh gecoemen, omnegelopen, ende Rixdaelers daer voer ingewisselt*. Het was zelfs zoo erg dat een *loffweerdich mitborger, ter afdoening van een olde deuchdelicke schuldt tho gesunden was, tot 105 daler in nageconterfeytet loot*.

De brief eindigt met het verzoek de schul-

digen te willen opsporen en daarna te straffen.

Valsche raadspenningen van Groningen, die gegoten zijn, bevinden zich o. a. in het Kon. Kabinet, en vroeger in de verzameling van wijlen J. E. H. HOOFT v. IDDEKINGE. Er bestaan van deze stad geen raadspenningen jonger dan 1594, toch bleef het gebruik er van voortduren tot in 1609, toen zij tengevolge van misbruiken voor goed werden afgeschaft. 1)

Maar keeren wij weer tot de Zierikzeesche presentiepenningen terug, alhoewel er van deze niet veel meer te zeggen valt.

Berichten over knoeierijen en vervalschingen komen in het Register niet meer voor. Deze zullen zich dus na 1585 niet meer hebben herhaald.

Zeer geruimen tijd later, in 1624 namelijk, vond men het goed, het salaris van de Raadsleden te verhoogen, en dit van 3 op 6 stuivers te brengen. Daar er van Zierikzee geen presentiepenningen van 6 st. bekend zijn, zal men, altijd voor het geval, dat er nog met loodjes werd afgerekend, een dubbel getal van die stukjes hebben uitgerekend. Met zekerheid weten wij evenwel uit het Register, dat in 1654 de loodjes waren afgeschaft, al bleef de bestaande toelage van 6 stuivers voorloopig nog behou-

1) Zie J. E. H. HOOFT VAN IDDEKINGE, Groninger en Ommelander presentiepenningen in »Bijdragen« VII,

den. Maar vermoedelijk door het op nieuw ontdekken van misbruiken, begon men in Zierikzee wat voorzichtiger te worden, en aldus eens beter te overwegen en na te cijferen, voordat de notulen werden geresumeerd, ten minste op 24 Dec. 1654 staat aangeteekend dat *geen leges door Thesaurieren aan de Heeren van den Rade zouden worden uitgedeeld, tenzij de resumptie alvorens gedaan zij*. Wat ook hiervan de oorzaak zij geweest, zeker is het, dat den 1sten Jan. 1657 voor het laatst in het Register van *leges aan de Raadsleden uitgeveikt*, wordt gesproken.

Men kan dus aannemen, dat in genoemd jaar, het uitreiken van presentiegeld in Zierikzee voor goed is afgeschaft.

In Groningen had dit reeds in 1609 plaats gevonden, terwijl Middelburg die gewoonte tot in 1674 heeft volgehouden.

Middelburg,
Januari 1894.

MARIE DE MAN.
